

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi
The Journal of International Social Research
Volume: 3 Issue: 12 Summer 2010

TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE YAZMA EĞİTİMİ WRITING EDUCATION IN TURKISH TEACHING

Ali GÖÇER*

Özet

Öğrencilerin duygu, düşünce, izlenim, tasarı ve yaşadıklarını doğru ve etkili bir biçimde anlatabilme yeteneğini kazanmaları, Türkçe dersinde verilen beceri geliştirme eğitimine bağlıdır. Bu bağlamda Türkçe öğretmenlerinin, öğrencilere neyi, nasıl yazacakları konusunda bilgi vermeleri ve verilen bilgilerin uygulama çalışmalarıyla beceriye dönüşmesini sağlamaları gerekmektedir. Öğrencilerin konu seçiminden kontrol ve düzeltmeye kadar yazma sürecini içselleştirmiş olmaları, üretken, yaratıcı ve etkili bir yazma becerisi kazanabilmeleri için gerekir. Bu çalışmada, öğrencilere temel kompozisyon kuralları verilerek yaratıcı yazma yöntem ve tekniklerini kazandırma çalışmaları üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Türkçe Öğretimi, Yazma Eğitimi, Yazma Etkinlikleri.

Abstract

Students' acquisition of the ability to efficiently tell their feelings, thoughts, impressions, projects, and experiences is dependent on the skill development education given in Turkish lessons. In this respect, teachers of Turkish language must give information to the students on how to write things, and they must ensure the transformation of given information into skills via practice studies. Students' internalization of writing process from subject selection to proofreading is necessary for them to acquire a productive, creative and efficient written narrative skill. In this study, basic composition rules have been given to students and studies to earn creative writing methods and techniques have been discussed.

Key Words: Turkish Teaching, Writing Education, Writing Activities.

1. Giriş

İnsana özgü bir olgu olan dil, en küçük biçimiyle seslerden, seslerin belli bir düzen içerisinde bir araya gelmesiyle oluşan morfemlerden, kelimelerden ve kelimelerin belli kurallar içinde bir araya gelmesiyle oluşan cümlelerden meydana gelir (Demir ve Yılmaz, 2003: 15). Birbiriyle anlam ilgisi olan cümleler paragrafı oluştururlar. Paragraf bir düşünce birimidir. Paragrafta cümleler aynı düşünce çerçevesinde örgütlenir. Cümleler arasında zincirleme bir bağlantı söz konusudur. Paragrafta giriş, gelişme ve sonuç cümlesi bulunduğu gibi yazı içindeki yerleri, görevleri ve içerikleri bakımından her bir paragraf tanıtma (giriş), gelişme ve sonuç paragrafı olabilir (Bilgin, 2006: 599-610). Hakkında yazı yazılacak konular bir paragrafta sığdırılmayacak kadar geniş oldukları için, birden fazla paragraftan oluşan kompozisyon/yazı yazmak gerekir (Ardanancı, 1999: 182). İşlenen konunun bütün hâlinde ifadesi için her paragrafta üzerinde durulan fikirlerin birbirlerine bağlanması gerekir. Bunun için bir paragrafın son cümlesi müteakip paragrafta üzerinde durulacak fikre hazırlayıcı mahiyette olmalıdır (Tansel, 1985: 33). Kompozisyon ya da yazı, birbiriyle ilgili paragrafların bir başlık altında oluşturduğu bütündür. Herhangi bir konuda duygu, hayal ya da özgün fikirleri belli bir düzen ve bütünlük içinde yazıya geçirme işine de yazma denir.

* Yrd. Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü. aligocer@windowslive.com

Yazma, bilginin elde edilmesi ve bilginin ifade edilmesi ile ilgili süreçlerden oluşan bir beceridir (Carter vd., 2002: 246). Yazma, üst düzeyde düşünme aracı, düşünme üzerinde düşünme (Güneş, 2007: 161), düşünceleri ifade edebilmek için gerekli sembol ve işaretleri kurallara uygun kullanma ve okunaklı olarak düşünce üretebilmedir (Akyol, 2000: 146). Yazmak, bilinçle bilinçaltının birleşip bütünleşmesine yardımcı olan bir tür ruhsal-sinirsel kas etkinliğidir. Yazmak, düşünceyi damıtır, berraklaştırır ve netleştirir (Covey, 2006: 153). Yazı yazmak zor, belli bir birikim ve bilgi isteyen bir uğraştır (Yalçın, 1998: 149). Bu zor uğraşı bireylerin isteyerek ve severek yapabilecekleri alışkanlığa dönüştürmenin yolu, ilköğretimde verilen yazma becerisine yönelik eğitime bağlıdır. Yazma eğitimi, bir terim hâline gelmiş *kompozisyon* kelimesi ile genelleşmiştir. Bunun etkisiyle de (ilköğretimdeki) bütün yazma etkinlikleri bu başlık altında sürdürülmektedir (Ayyıldız ve Bozkurt, 2006: 50). Bu çalışmada yazma, sesin karşılığı olan sembollerin yazımı değil, duygu, düşünce, hayal ve izlenimlerin yazılı olarak anlatımına eşdeğer olarak kullanılmaktadır. Daha açık bir ifade ile yazma ve yazı, yazılı anlatım ve kompozisyon kavramları karşılığında kullanılmıştır.

Yazma (yazılı anlatım / kompozisyon), “düşünce gücüne sahip olanların görüş, fikir ve duygularıyla gözlem, deney ve tecrübelerini, seçilen konuyla ilgisi ölçüsünde planlayıp dilin kurallarına uygun biçimde anlatması” olarak tanımlanabilir. Bu tanımdan hareketle yazılı anlatımın oluşmasında şu unsurlar ortaya çıkar: düşünme gücü, görüş-fikir üretme gücü, duygu zenginliği, gözlem - deney - tecrübeler, dili kurallarına uygun olarak kullanma ve planlama (Ağca, 1999: 109-112). Kavcar ve diğerleri (2002: 12), kompozisyonda üç temel ögenin var olmasından söz etmektedirler. Bunlar; duygu, düşünce, görüş ve hayal; belirli bir düzen ve açık, canlı ve çarpıcı bir anlatımdır. Deniz (2003: 242) de başarılı bir yazılı anlatımın gerçekleşebilmesi için şu hususların bir arada olması gerektiğini belirtmektedir: sağlam ve zengin bir kelime hazinesine sahip olmak, bol ve dikkatli okumak, iyi bir gözlemci olmak, başarıya niyetli, azimli ve bir amaca sahip olmak, dilin özelliklerini ve inceliklerini bilmek, geniş düşünmek ve bol hayal kurmak, duygu ve düşünceleri mantıklı ve ahenkli bir düzen içine sokabilmek, orijinal (özgün) olmak, yazma işini zevkle yapabilmek.

Okullarda kompozisyon ve yazılı anlatım kavramlarıyla belirtilen yazı ve yazma çalışması, bir konu ile ilgili duyguları, düşünceleri, tasarıları, görülenleri, yaşananları, hayal ve umutları... birtakım kurallar çerçevesinde derli toplu anlatabilme tekniğidir. Ancak, geleneksel anlayışın bir sonucu olarak kompozisyon atasözü ya da özdeyişin açıklanması olarak düşünülmekte ve uygulanmaktadır. Bu anlayışın dışına çıkarak farklı tür ve içerikte yazma çalışmalarının yaptırılması gerekmektedir. Yangın (2002, s. 118), bu konuda şunları söylemektedir: Yazı türü olarak ilköğretim okullarında ve özellikle ilköğretimin ikinci kademesinde, geleneksel olarak öğrencilerden istenen *bir kompozisyon yazmalarıdır*. Değişik türden kompozisyon yazdırılabilir. Bu anlamda öğrencilere yazacakları tür hakkında bilgi vermek gerekir. Öğrencilerden yalnızca *kompozisyon* yazmalarını istemek, bir süre sonra sıkılmalarına yol açabilir. Bunun için öğrencilere çeşitli yazma fırsatları yaratmak gerekir. Bu şekilde öğrenciler kendi düşünce dünyalarını kurabilecek ve özgün fikirler üretebileceklerdir. Nitekim Kaplan (1972: 9), kompozisyonun çalışmalarının gayesini, öğrencilere kendi duygu ve düşünce dünyalarına bir çekidüzen verme olarak belirtmektedir.

Öğrencilerin yazma becerilerini geliştirmek, onlara öğretici yazılar yazdırmanın yanında dış dünyayı algılamaları ve anlatımlarında kendi görüş, düşünce ve hayal güçlerini kullanmalarına da imkân tanımak gerekir. Dış dünyadan beş duyu yoluyla alınan izlenimler zihinde canlanır ve kâğıda dökülür. Duyular aracılığıyla dış dünyayı algılamak, ayrıntıların farkında olmak ve bu ayrıntıları zihinde canlandırmak öğrencilerin yazılı anlatımda özgünlüğe ulaşmalarını sağlar. Yazılı anlatımda özgünlüğe ulaşmada kişinin kendi görüş, düşünce ve hayal gücünü de işin içine katmasının önemi büyüktür (Aşılıoğlu, 1993: 146).

2. Durum

Öğrenme ve öğretme süreci öğrencilerin *duygu, düşünce ve izlenimlerini belli bir amaca yönelik olarak yazıyla ifade edebilme* şeklindeki üst düzey bir hedef doğrultusunda biçimlendirilmekte ve sürdürülmektedir. Bu çalışmalarla öğrencilere yazma becerisini kazandırma hedeflenmekte ve süreç sonunda hedefe ulaşıldığını gösteren gözlenebilir öğrenci davranışları öğrencilerden beklenmektedir.

Yazmanın günlük yaşamdaki önemini göstermesi bakımından hedefe ulaşıldığına kanıt olabilecek gözlenebilir davranışlar aşağıdaki gibi sıralanmaktadır (Tekin, 1980: 85):

- Belli bir konudaki görüşlerini yazılı hâle getirme.
- Öğrenmek istediği hususları, gerektiğinde, ilgililere yazılı olarak sorma.

- Belirli günlerde ve belirli olaylarda (bayram, düğün, hastalık, ölüm, doğum vb.) tanıdıklarına mektup, kart vb. yazma.
- Resmî kuruluşlardan olan isteklerini, yazılı bir dilekçe hâlinde belirtme.
- Belli konulardaki yazılı istekleri yazılı olarak cevaplama.
- Okul veya sınıftaki duvar gazetelerine belli konulardaki görüşlerini belirten yazılar yazma.
- Dinlediği bir konuşmanın önemli kısımlarını yazılı olarak not etme.
- İlgi alanına giren yazıları (fıkra, makale, şiir vb.) derleme.
- Belli konularda topladığı materyali, kendisinin aldığı çeşitli notları, kendilerinden sürekli yararlanılabilecek hâle getirme...

Sınıf içinde etkin bir konuma sahip Türkçe öğretmenleri, yazma teknikleri konusunda yeterince bilinçli ve duyarlı davranmamakta, çoğu kere yazmada kendinden bekleneni yerine getirememektedirler. Yazma çalışmalarının birkaç atasözünün, deyim, özdeyişin açıklandığı, klasik yazma yöntemlerinin uygulandığı sıradan bir yapıya dönüşmüş bulunmaktadır (Küçük (2006: 182). Türkçe dersinde yıllarca dinleme, konuşma, okuma, yazma becerileriyle, dil bilgisine yönelik bilgi, beceri ve alışkanlık edindirme çalışmaları ayrı ayrı işlenmekte; dil bilgisi konu, kavram ve kuralları, öğrencilere bilgi aktarma mantığıyla öğretilmeye çalışılmaktadır. Dil bilgisi konularının dinleme, konuşma, okuma, yazma becerilerinden ayrı müstakil bir ders saatinde işlenmesi; dinleme becerisine yönelik amaçlı ve planlı bir etkinlik gerçekleştirilmemesi vb. uygulamalar öğrencilerin sağlam bir dil mantığı oluşturmamalarının ve dil becerilerini geliştirememelerinin nedenleri arasında sayılabilir.

Yapılandırmacı yaklaşımı esas alan yeni Türkçe dersi öğretim programlarında öğretmenlere farklı bir uygulama biçimi önerilmiş, dil bilgisi konu, kavram ve kurallarının dinleme, konuşma, okuma, yazma becerilerini geliştirme etkinlikleri içerisinde kavratma anlayışının yerleşmesi amaçlanmıştır. Yeni programlarda, Türkçe dersi bir beceri dersi olduğu için, öğrencilere anlama ve anlatma becerilerinin kazandırılması; dil bilgisi öğrenme alanına giren konuların kavratılması amaçlanmaktadır. Öğretmenlerden, anlama ve anlatma becerilerinin geliştirilmesine yönelik etkinliklerini gerçekleştirirken bütünsel bir yaklaşımla hareket etmeleri istenmektedir. Bu bağlamda öğretmenlerden okuma, dinleme, konuşma, yazma becerilerini geliştirme, dil bilgisi öğrenme alanına ait konuları kavratma etkinliklerini iç içe ve birbirini tamamlayacak biçimde düzenlenmeleri ve uygulanmaları beklenmektedir.

Kompozisyon Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlar başlıklı bir araştırmada yazma eğitimi ile ilgili aşağıda sıralanan sorunlar belirlenmiştir:

- Öğrenciler, *kompozisyon* terimi konusunda yanlış bilgilendirilmişlerdir.
- Öğrencilerde yaratıcı düşünme becerisi gelişmemiştir.
- Öğrenciler ele alınan konu hakkında derine inememektedirler.
- Öğrenciler fikirlerini destekleyecek örneklere yer verememektedirler.
- Konulara tek yönlü bakılmakta, farklı bakışlar yakalanamamaktadır.
- Başlıklar ile içerik arasında uyumsuzluklar söz konusudur.
- Temel cümle yapılarında hatalar bulunmakta, özgün niteliği olmayan genelleşmiş cümleler kullanılmaktadır.
- Söz varlığı çok sınırlıdır. Kullanılan sözcükler gündelik yaşantılarının ötesine geçememekte; sözcükler, konuşma dilindeki yerel söyleyişlere göre yazılmakta; argo ifadeler kullanılmaktadır.
- Yazım yanlışları vardır. Çok sayıda noktalama yanlışlığı görülmektedir.
- Özne-yüklem uyumsuzlukları, kip uyumsuzlukları, sözcüğün yanlış ya da gereksiz kullanımına dayanan anlatım bozuklukları yaygındır (Ayyıldız ve Bozkurt, 2006: 49).

Görüldüğü gibi yazma eğitiminde birçok sorunla karşılaşmaktadır. Sorunların çokluğu, ilköğretimdeki Türkçe derslerinde verilen yazma eğitiminin niteliği üzerinde düşünmemiz gerektiğini göstermektedir.

3. Yazma Eğitiminde Amaçlar ve İlkeler

3.1. Amaçlar: Öğrencilere yazma becerilerinin kazandırılması ve onlarda yazma ilgi ve isteğinin uyandırılmasında temel sorumluluk Türkçe öğretmenine düşmektedir. Bu sorumluluk, öğrencilere düzenli düşünme ve yazma alışkanlığı kazandırma gibi temel bir amaçla bütünleşir (Sever, 2004: 25). Yazma becerisinin kazandırılması amacıyla yapılacak çalışmalardan verim elde edebilmeleri için öğretmenlerin yazma eğitiminin genel amaçları konusunda bilgi sahibi olmaları gerekmektedir. Yazı eğitiminin amaçlarını şu şekilde sıralamak mümkündür (Göğüş, 1978: 236-239, 372; Keçik ve Uzun, 2001: 73-79; Aktaş ve Gündüz, 2004: 62; Coşkun, 2007: 51-54; Maltepe, 2006: 62-63):

- Yazma sürecini içselleştirmek; yazma istek ve zevkini kazanmak.
- Yazmada bilgi vermek yanında okuyanların zevk almasını da sağlamak.
- Doğru yazma sorumluluğu kazandırmak.
- Metin oluşturmaktan çok metin oluşturma için öğrencilere gerekli becerileri kazandırmak.
- Sözcüklerin doğru yazılışını, doğru yazım yoluyla doğru söylenişini öğretmek.
- Yazım kurallarını öğretmek.
- Öğrencilerin yazı türlerini tanıma, kendilerini yazılı olarak ifade etme ve yaratıcı yazılar yazmalarını sağlamak.
- Yazarken olaylara, düşüncelere, gerekli ve mantıklı bir düzen verebilmek.
- Yazıyı giriş, gelişme ve sonuç ana düzenleyişine göre geliştirmek; ona uygun başlık koyabilmek.
- Duyuru, dilekçe, mektup vb.ni, biçim ve anlatım özelliklerine uygun yazabilmek.
- Yaratıcılık isteyen öykü, roman, oyun vb. türler için konu bulmaya, bunları iyi bir düzenleme ve etkili bir anlatımla yazmaya alışmak.
- Yazılı olarak üretilen metinlerde sıkça kullanılan anlatım çerçevelerini (metnin türüne göre öznel / nesnel bakış açısı ve buna göre metindeki dilsel düzenlemeleri) tanımak ve uygulayabilmek.
- Yazılı olarak üretilen metinlerde paragraf yapısı ile anlatım çerçevelerinin nasıl ilişkilendiğini öğrenebilmek.
- Bir yapıtı, bir düşünce ya da görüşü açıklayan, tartışan eleştirel yazılar yazmaya alışmak.
- Kendisinin ya da başkasının yazısını okuyup yazım, anlatım ve anlam yönlerinden düzeltme alışkanlığı kazanmak.
- Bütün alanlarda kullanabilir olmak ve bütüncül öğrenmeyi sağlamak.
- Yazma eğitimini okullardaki çalışmalarla sınırlı bırakmamak, öğrencilerin okul dışında da yazma alışkanlığı kazanmasını sağlamak.

3.2. İlkeler: Yazma öğretiminde öğretmenlerin dikkat etmesi gereken ilkeler şu şekilde sıralanmaktadır (Demirel, 1999: 59-60; Özbay, 2006: 124-125; Göğüş, 1978: 240-242; Okurer, 1997: 52-53; Yılmaz, 2006: 212-214):

- Yazma becerisi yazı yazmakla öğrenilir. Yazma eğitimi yönteminin temel ilkesi “yazdırmaktır”.
- Yazmak, yazarak öğrenildiğinden öğrencilere bol bol uygulama yaptırılmalıdır.
- Öğrencilerin kendi düzeylerine uygun duygu, yaşantı ve bilgilerini anlatma olanağı verecek konular seçilmeli, bireysel farklılıklar göz önünde bulundurulmalıdır.
- Yazma çalışmalarında öğrenci daima merkeze alınmalıdır.
- Yazma çalışmaları yaşamla ilişkilendirilmeli; günlük tutma, anı yazma, rapor oluşturma vb. etkinliklerle öğrencilere yazmanın zevkli yanları gösterilmelidir.
- Dil bilgisi kuralları, yazma etkinlikleri içinde -yüzmeyi, bisiklete binmeyi öğrenen çocuklara verilen bilgiler gibi- teorik ve uygulamanın bir arada uygulandığı bütünleşik bir yapıda verilmeli.

- Yazma çalışmalarıyla konuşma etkinlikleri arasında ilgi kurulmalıdır.
- Öğretmenler de öğrencileriyle yazmalıdırlar.
- Yazılan yazılar sınıf ortamında yapıcı bir yaklaşımla eleştirilmelidir.
- İyi yazabilmesi için öğrencide kendine karşı güven uyandırılmalıdır.
- Öğrenci yazısını kendisinin de kabul etmiş ve benimsemiş olacağı bir amaç için yazmalıdır.
- Öğrenci yazmadan önce yazının konusuna karşı muhakkak ilgi duymalıdır.
- Öğrenci yazısına karşı bir sorumluluk duygusuna erişmelidir.
- Öğretmen öğrencilerini tanıyıp ona göre yöntemler belirlemeli ve yazma çalışmalarını program dâhilinde yapmalıdır.
- Öğrencilerin düşünceleri önemsenmeli, etkinliklerle üretilen ürünlerden arşiv oluşturulmalıdır.
- Öğretmenlerin, yazma çalışmalarını sadece not vermek için değil, öğrencilerin yazma çalışmalarındaki eksiklikleri tespit ederek onların yanlışlarını düzeltmelerine yardımcı olma amacıyla hareket etmeleri gerekir.
- Sonuç olarak, sınıfta yazmaya istek havası oluşturulmalı; bu hava, yazarları isteklendirerek, çekingenleri yüreklendirerek, yazdıklarını birbirlerine okutarak, yazma yarışmaları düzenleyerek, sınıf ve okul gazetesine yazılar yazdırılarak, gazete ya da dergi çıkartarak yaratılabilir.

4. Yazmaya Hazırlık Çalışmaları ve Önemi

Öğrencilerin *yazma* becerisinde yetkin ve başarılı olabilmesi için birtakım niteliklere sahip olması gerekir. Örneğin, öğrencilerin bilgi birikimi ve kültürel zenginliğinin olması; yaşam deneyiminin bulunması; Türkçeyi etkin ve doğru bir biçimde kullanabiliyor olması; yazma konusunda teknik bilgiye sahip olması; olaylara farklı bakış açılarından bakarak sebep-sonuç ilişkisi kurması, analiz, sentez ve değerlendirmeler yapabilmesi; farklı olay ve düşünceleri birtakım ölçütler doğrultusunda ayıklayabilmesi, sınıflayabilmesi gerekir.

Yazma çalışmasına geçilmeden önce öğrencilerin yapılacak yazı çalışmalarıyla ilgili ön bilgisinin olması ortaya çıkacak ürünün niteliğini doğrudan etkileyecektir. Bunun için öğrencilerin, önce teknik bilgi ile pedagojik alt yapıları oluşturulmalı, uygulamalarla yazma çalışmalarına hazır hâle gelmeleri sağlanmalıdır.

Yazı yazarken yapılacak ön hazırlık çerçevesinde bazı temel konu ve amaçları göz önünde bulundurmakta yarar vardır. Yazmada belirlenen konu ile ilgili iletilmek istenen mesajı doğru verme amacı kadar, mesajın nasıl verileceğine yönelik iletişimsel amaca da önem vermek gerekir. Burada önemli olan nokta, söylem alanını iyi belirlemek, hedef kitle ve özelliklerini göz ardı etmemektir. Değiş ya da söylem tarzı iletişimsel amaca uygun, anlatılanlar hedef kitenin ilgi ve ihtiyacına yönelik yazmanın verimliliğinden söz edilebilir. Öğretmen, bu tür bilgilerle öğrencilerini donanımlı hâle getirir ve uygulamalarla birikimlerini beceriye dönüştürme ortamı oluşturursa öğrencilerin yazmaya hazır olduklarından söz edilebilir.

Yazma becerisi yazı yazmakla öğrenilir. Yazma eğitiminin temel ilkesi *yazdırmaktır*. Dört temel dil becerisi zincirinin son halkası olan yazma becerisini bir düşünce süreci olarak algılamak ve bilmek gerekir (Demirel ve Şahinel, 2006: 111). Başarılı kompozisyon için, bütün kurallardan önce, kompozisyonun ne olduğunu bilmek gerekir. Kompozisyon, bir konunun çeşitli bölümlerini bir araya toplamadır. Bu toplama, bir birlik altında olmalıdır. Fikirler, olaylar, duygular, verilen örnekler yerli yerinde bulunursa kompozisyon başarılı olur. İyi bir kompozisyon için birçok kuralı bilmek ve bunları uygulamak şarttır. Bir kompozisyon yazarken *konu* ile ilgili maddelerin toplanmasına *buluş*, buluşların sıraya konmasına *düzenleyiş*, yazı biçimi verilmesine *anlatış* denir. Bunları uygulama, *kelime hazinesi*, *cümle*, *paragraf yapısı*, *yazım*, *noktalama* ile *fikirlerin düzenlenmesine* sıkı sıkıya bağlıdır (Karaalioğlu, 1992: 68).

Yazma eğitiminde iki önemli basamaktan söz etmek mümkündür: birincisi, öğrenciyi yeterli bilgi, birikim ve deneyim konusunda olgunlaştıracak *hazırlık dönemi*; ikincisi ise, belli bir yeterliğe

ulaşmış öğrencilerin *etkili ve yaratıcı yazma çalışmaları dönemi*. Bu iki ana dönem, bu dönemlerde yapılması gereken çalışmalar aşağıda açıklanmaya çalışılmıştır.

5. Yöntem

Yazma becerisinde yöntem bilgisine sahip olmanın önemi büyüktür. Seçilen konunun belli biçim ve içerik özelliklerine sahip bir şekilde ve bir plan dâhilinde anlatılması gerekir. Yazı yazma tekniği, öğrencilere, ilköğretim döneminde kavratılmaya çalışılmakta, daha sonraki eğitim kademelerinde de geliştirilmektedir. İlköğretim birinci ve ikinci kademedeki Türkçe derslerinde kopya (görülenlerin bakarak yazımı) ve dikte (dinlenenlerin anlaşarak yazımı) çalışmaları ilköğretimde yazma becerisine temel teşkil eden etkinliklerdendir. Yazma becerisi kazandırılacak bu süreç, uzun bir eğitimi gerektirmektedir. Bu bağlamda öğrencilerin duygu, düşünce, izlenim ve tasarıları geliştirebilmeleri için duygusal, bilişsel ve sezgisel alanlarda belli bir seviyede gelişmiş, hayal dünyalarının zenginleştirilmiş olmaları gerekir. Bu alanlarda kazanılmış olan zenginlik, öğrencilerin belirlenen konu ile ilgili olarak duygu, düşünce, izlenim ve tasarıları belli bir düzen içerisinde sıralayıp sınıflandırarak daha kolay anlatmalarını sağlar.

Duygu, düşünce, gözlem ve hayallerin belli bir düzen içerisinde açık, canlı ve çarpıcı bir anlatımla yazı/kompozisyon oluştururken duygu ve düşünce üretme, anlatılacak şeylerin zihinde bütün ayrıntılarıyla canlandırılması (buluş, icat), düzenleme, zihinde canlandırılanları bir sıraya, düzene koyma (plan yapma, tertipleme), anlatım, sıraya konulan duygu ve fikirlerin anlaşılır bir şekilde yazılması (ifade etme) sırası takip edilir (Par, 1974: 12; Sakin, 2005: 16-36). Etkili ve güzel yazma alışkanlığı edinmenin bir süreç gerektirdiğini ifade eden Çotuksöken ise, yazma aşamalarını şu şekilde sıralamaktadır: konu seçimi, konunun sınırlandırılması, bakış açısının, ana düşünce ile yan düşüncelerin belirlenmesi, planlama ve yazma (2006: 70-72).

Konu seçiminden ortaya çıkan ürünün kontrolüne kadar yazma çalışması sürecinin önemli aşamaları şunlardır:

5.1. Konu Seçimi: Yazma eğitiminde konu sadece bir araçtır. Önemli olan konunun ne olduğu değil nasıl anlatıldığı olduğundan öğrencinin kendini rahatça ifade edebileceği konular belirlenmelidir. Yazma eğitiminde öğretmenin konuyu hazır olarak vermesi ve öğrenciyi tek konu ile sınırlandırması doğru değildir. Önemli olan öğrencinin yazma sürecini yaşayabilmesi ve farklı metin türleri oluşturmaya yönelik konular belirlenmesidir (Coşkun, 2007: 57-58). Kompozisyon çalışmasına konu seçimi ile başlanır. Konunun, öğrencilerin hayal dünyalarını harekete geçirecek şekilde açık uçlu olması önemlidir. Yazı konusu belirlenirken konunun öğrencilerin yaşantılarından alınmasına, soyut olmamasına, güncel sorunlarla ilgili olmasına özen gösterilmelidir. Öğrencilerin zorlanmadan yazı yazacağı konular onların yaşamları ile ilgili konulardır. Öğrenciler duygu, düşünce, tasarı ve hayallerini; izledikleri bir filmi; yaptıkları bir geziyi... yaratıcılıklarını da kullanarak daha rahat anlatabileceklerdir.

5.2. Seçilen Konu ile İlgili Ana ve Yardımcı Fikirleri Düşündürecek Zihinsel Hazırlık: Öğrencileri konuya yoğunlaştıracak, konu ile ilgili olarak düşünmeye, ana ve yardımcı fikirler oluşturmaya yönelik olarak tahmin etme, yorumlatma çalışmaları yapılmalı, öğrencilerin konuya zihinsel olarak hazır hâle gelmeleri sağlanmalıdır. Paragraflarda anlatılan konunun ana ve yardımcı fikir çerçevesinde fakat farklı bakış açılarından ele alınarak bütünlük oluşturacak biçimde anlatılmış olması oluşturulacak metnin niteliğini artırır. Zihinsel hazırlık aşamasında belirlenen konu ile ilgili ana düşünceleri belirleme ve bu ana düşünceler çerçevesinde yardımcı düşünceleri açığa çıkarmak amacıyla;

- Hangi anlatım biçiminden yararlanılacağına kararının verilmesi,
- Beyin fırtınası, kavram ağı/kavram haritası ya da salkım oluşturma vb. tekniklere başvurularak yeni düşüncelere ulaşılması gerekir.

5.3. Plan Yapma: Konu ile ilgili yeni düşüncelerin ortaya çıkarılmasından sonra bu düşüncelerin birbiriyle ilişkilendirilmesi ve belli bir düzene sokularak taslak oluşturulması gerekir (Coşkun, 2007: 63). Herhangi bir konuda yazmaya başlamadan önce bir plan yapmak, yazı sonunda doğru hedefe ulaşmayı sağlayan önemli unsurlardan biridir. Plan, bu bakımdan bizi doğru hedefe götüren bir yol haritası niteliği taşır (Karadağ, 2003: 81). Yazının konusundan hareketle zihinde tasarlanan ana ve yardımcı fikirlerin belli bir düzen içerisinde yazıya geçirilmesi gerekir. Yazı yazacak bireyin bir plan fikrine sahip olması ve giriş, gelişme ve sonuç bölümlerini bu plan çerçevesinde oluşturması gerekir. Giriş bölümünde konu ile ilgili genel bir tanımlama, gelişme bölümünde, konunun farklı bakış açılarından ele alınması, düşünceyi

geliştirme yollarından yararlanarak geniş bir şekilde anlatılması, sonuç bölümünde konu ile ilgili anlatılanlardan çıkarılan ders ve bir öğüt cümlesine yer verilebileceği belirtilir.

5.4. Ana ve Yardımcı Düşünceleri Plana Göre Yazıya Geçirme: Yörük, ana fikri belli bir plana göre yazıya geçirme konusunda şunları ifade etmektedir: Konuyla ilgili olarak okuyucuya söylenmek istenen temel fikir, okura yollanmak istenen bildiridir. Bu nedenle kişiyi yazmaya yönelten, yazmaya zorlayan da ana fikirdir. Plan ise, yazının temelidir. Yazı bu temel üzerine yükselir. Plandan başarılı bir yazı çıkarabilmek için cümle, paragraf, anlatım biçimleri, yazı türleri, sözcük seçimi vb. bilmek ve uygulamak gerekir (1983: 49).

5.5. Anlatım Tür ve Biçimleri Konusunda Öğrencileri Bilgilendirme: İlköğretim birinci sınıfta serbest okuma ve yazma evresine geçildiği zaman öğrencilere en çok sevdikleri yemekleri niçin sevdiklerini, annelerinden dinleyerek bu yemeklerin yapılışını, en çok sevdikleri oyunların oynama kurallarını yazmaları istenebilir. Dinlenen bir masal, izlenen kısa bir filmi yazarak anlatmalarını istemek, ileriki yıllarda yapılacak yazma çalışmalarının temelini oluşturacaktır. Sınıf seviyesi yükseldikçe mektup, dilekçe vb. ürünler konusunda öğrenciler bilgilendirilerek örnek yazı yazmaları; anı, günlük, gezilen bir yeri tanıtan gezi yazısı, yapılan bir çalışmanın raporunun yazımı istenebilir. Ayrıca;

- Yarım bırakılmış bir öykünün tamamlanması,
- Portre çalışmaları,
- Betimleme çalışmaları,
- Yaşanmış bir olayın anı biçiminde yazımı,
- Hayal kurma ve kurulan hayalle ilgili tasarıların anlatımı,
- Görülen bir rüyanın kurgulanarak anlatılması,
- Yapılan bir gezi ile ilgili kurallara uygun gezi yazısı yazma,
- Belirli gün ve haftalarla ilgili yazı, şiir, monolog, diyalog vb. yazma,
- Günün anlam ve önemini belirten konuşma metni yazma,
- Okul, eğitim bölgesi, ilçe, il ya da yurt genelinde düzenlenecek yazma yarışmaları için yazı yazma çalışmaları yapılabilir.
- Daha farklı yazma çalışmalarının neler olabileceği fikrini oluşturabilmek ve Türkçe ders kitaplarında yer alan yazma çalışmalarının sınıflara göre dağılımı görmek için EK 1'e bakınız.
- **Anlatım Biçimleri:** Yazılı anlatımda yaygın olarak kullanılan dört anlatım biçimi vardır. Bunlar: açıklayıcı, betimleyici, tartışmacı ve öyküleyici anlatım biçimi.
- **Açıklayıcı anlatım biçimi:** Okuyucuya bilgi vermek, bilinmediği düşünülen ya da bilinmesinde yarar görülen bilgileri açıklamak amacıyla kullanılan bir anlatım biçimidir. Tanımlama, örnekleme, alıntı yapma, tanık gösterme, somutlaştırma, konunun zıddını düşünme - zıtlıklardan yararlanma, ilgi kurma - ilişkilendirme vb. tekniklerin kullanıldığı anlatım biçimidir. İlan, dilekçe, davetiye vb. metinler bu tür anlatım biçimiyle yazılmış metinlerden oluşur.
- **Öyküleyici anlatım biçimi:** Anlatıma canlılık kazandırma amacıyla yaşanmış olayları anlatmak, ya da bazen yaşanması mümkün olan olaylarla ilgili kurgu yapılarak anlatmaktır. Benzetmelerden, betimleme, monolog ve diyaloglardan yararlanma, somutlaştırma, zıddını düşünme / zıtlıklardan yararlanma, duruma uydurma, yaşamla ilişkilendirme vb. tekniklerin kullanıldığı anlatım biçimidir. Öyküleyici anlatımda birinci ya da üçüncü tekil şahıs ağzından anlatım yapılır.
- **Tartışmacı anlatım biçimi:** Tartışmacı anlatım ile, ortaya konulan fikirlerin dayanaksız olduğunu kanıtlamaya çalışarak okuyucuların fikirlerini değiştirmek amaçlanır. Kanıt gösterme ön planda olup ortaya atılan görüşün doğruluğu kanıtlar sıralanarak gösterilmeye çalışılır. Bu anlatım biçimi karşılaştırma, sorularla açılım yapma, zıtlıklardan yararlanma, örnekleme, ilgi kurma - ilişkilendirme vb. tekniklerin kullanıldığı anlatım biçimidir.
- **Betimleyici anlatım biçimi:** Betimleme, canlı ve cansız varlıkların dikkat çeken özelliklerini, diğer varlıklarla ortak ya da ayrışan yönlerini ifade etmektir. Betimleyici anlatım çalışmalarında

genellikle kişi, yer, olay, nesne vb.nin ayırt edici özellikleri öne çıkarılarak betimlenir. Sözcüklerle resim çizme şeklinde bilinen bu anlatım biçiminde nesne, durum veya olay öne çıkan nitelikleriyle göz önünde canlandırılmaya çalışılır. Farklı biçimde ifade etme, zıtlıklardan yararlanma vb. teknikler kullanılır.

5.7. Kontrol: Yazının yazım, noktalama, ana ve yardımcı fikirlerin anlatımındaki akıcılık, paragraflar arası anlam bütünlüğü vb. kontrol edilir. Yörük (1983: 50), konuşmada sözün doğru ve kolay anlaşılması için el, yüz, gövde hareketlerinden yararlanırız. Yazıda bu hareketlerin yerini - bir ölçüde de olsa - noktalama işaretleri karşılar. Noktalama işaretleri, yazının doğru ve çabuk kavranmasını sağlar. Bu nedenle, yazı, noktalama işaretleri açısından kusursuz olmalı, demektir.

5.8. Başlık: Yazı tamamlandıktan sonra konuya uygun, ana fikrin özünü yansıtan bir başlık yazılmalıdır. Başlığın üç, dört sözcükten fazla olmamasına özen gösterilmelidir.

6. Yazma Eğitiminde Öğrencilere Kazandırılacak Alışkanlıklar ve Yapılabilecek Çalışmalar

6.1. Sözlük ve Yazım Kılavuzu Kullanma

6.1.1. Söz varlığını zenginleştirmenin önemi: Anlamada olduğu gibi anlatmada da söz varlığının önemi büyüktür. Öğrencilerin yazma çalışmalarında başarılı olmaları, sahip oldukları sözcük dağarcıklarının zenginliğine bağlıdır. Sözcüklerin temel, yan, mecaz, eş ve karşıt anlamlarını bilen, bunları doğru yerde, doğru biçimde kullanan öğrencilerin anlatımları doğru ve etkileyici olmaktadır. Bu bakımdan öğrencilerin, ilköğretim döneminde temel başvuru kaynağı olarak *sözlük* kullanıyor olmaları oldukça önemlidir.

6.1.2. Yazım ve noktalama kurallarına uymanın önemi: Öğrencilerin yazım ve noktalama konusunda bilgili ve dikkatli olmaları ortaya koydukları ürünlerin niteliğini doğrudan artıracaktır. Noktalama işaretleri, yazıdaki mesajın yanlış anlaşılmasına engel olma amacı yanında, anlamı kuvvetlendirme ve anlatıma güç katma amacıyla da kullanılmalıdır. Bunun için öğrencilerin, temel başvuru kaynağı olarak sözlük yanında *yazım kılavuzu* bulundurmaları ve yeri geldikçe kullanmaları büyük önem taşımaktadır. Öğrenme ve öğretme sürecinde yazım ve noktalama kuralları ezberleterek değil, uygulama çalışmaları içerisinde işlevsel anlayışla kavratılmaya çalışılmalıdır.

6.2. Yazma Eğitiminde Seçkin Edebî Ürünlerden Yararlanma: Doğru yazmasını öğretmek için, öğrenciye başarılı yazı örnekleri okutup inceleyerek yazılı anlatımda karşılaşılan sorunları çözümlenmek ve sonra da yazma denemeleri yapmak gerekir (Kantemir, 1976: 15). Anlatım becerisinin gelişmesi bir bakıma anlama becerisinin gelişmişliğiyle doğru orantılıdır. Bundan dolayı öğrencilerin anlama becerilerinin geliştirilmesine büyük önem verilmelidir. Bu amaçla öğrenme ve öğretme sürecinde şu tür çalışmalar yapılabilir (Göçer, 2007b: 20-22):

- Edebî türleri tanıtmak, seçkin örneklerini okuma ve anlatma etkinliklerinde kullanma,
- Öğrencilere Türk ve dünya klasiklerini tanıtmak ve okumalarını sağlama,
- Bilgi ve tecrübe edinmek amacıyla kaynak eserlere başvurma ve edindikleri bilgi ve tecrübeleri anlatmalarını isteme.

6.3. Yazma Becerisinin Geliştirilmesinde Farklı Etkinliklere Yer Verme: Öğrencilerin yazmaya ilgilerini artırmak ve monotonluğu kırmak için öğrenme ve öğretme sürecindeki yazma etkinliklerinde farklı yazma biçimleri kullanılmalıdır. Örneğin, boşluk doldurma, kelime ve kavram havuzundan seçerek yazma, yarım bırakılan bir metni tamamlama, güdümlü ve kontrollü yazma, eleştirel ve serbest yazma...

6.4. Yazma Becerisinin Geliştirilmesinde Farklı Yazma Biçimlerine Yer Verme: Öğrencilerin yazma becerilerinin geliştirilmesinde farklı yazma etkinlikleri gerçekleştirilmelidir.

6.5. Rapor Yazma: Öğrencilerin yaptıkları çalışmalarla ilgili rapor hazırlamaları, temel yazma teknikleri konusunda bir alt yapı oluşturacak, yazı yazma yeterliği kazandıracaktır. Özellikle, raporda dil, başlık, bölümler, uyum vb. alanlarda dikkat edilen noktalar öğrencilerde belli bir düzen fikri oluşturacak, kompozisyon yazımında da işlerine yarayacaktır. Bundan dolayı özellikle ilköğretim 4-8. sınıf öğrencilerine verilen performans görevleri ile ilgili olarak yaptıkları sunum çalışmalarının raporları hazırlatılmalı, ürün dosyasına konmalıdır.

6.6. Not Tutma / Not Alma, Özet Çıkarma: *Not alma*, okunan materyaldeki önemli bilgilerin hatırlanması, genel çatının oluşturulması, bilgilerin toplanması ve ifade edilmesinde kullanılır. *Özetleme*, önemli ve önemsiz bilgilerin birbirinden ayrılmasına dayalı bir öğrenme tekniğidir (Belet ve Yaşar, 2007: 74). Not alma ve özetleme ile edinilen birikim, etkili yazma becerisine sahip olmada önemli bir işlev görebilir.

6.7. Dikte Çalışması: Dikte, dinlenen bir metnin yazıya geçirilmesi işidir. Diktenin yararları konusunda Yangın şunları söylemektedir: Öğrencilere yazım ve noktalama kurallarına uygun olarak yazım becerisi kazandırmak için yaptırılacak etkinliklerden biri de dikte çalışmalarıdır. Yapılan araştırmalara göre, öğrencilere haftada iki gün onar dakika yaptırılacak dikte çalışmalarının, yazma, telaffuz, sözcük dağarcığı vb. alanlarda dikkate değer gelişim sağlamaktadır (Yangın, 2002: 124).

Öğrencilere yazım ve noktalama kurallarına uygun olarak yazım becerisi kazandırmak için yaptırılacak etkinliklerden biri de dikte çalışmalarıdır. Yapılan araştırmalara göre, öğrencilere haftada iki gün onar dakika yaptırılacak dikte çalışmaları, yazma, telaffuz, sözcük dağarcığı vb. alanlarda dikkate değer gelişim sağlamaktadır (Yangın, 2002: 124).

6.8. Yazmada Diğer Dil Becerilerinden Yararlanmanın Önemini Kavrama: Dil becerileri bir çarkın dişlileri gibi birbirine bağlıdır ve mekanizmanın yerli yerince işlemesi için dişlilerin tümünün işlevini yerine getirmesi gerekir. Dişlilerden birinde görülen aksaklık tüm mekanizmayı etkiler ve aksaklık baş gösterir. Bu bakımdan öğrenme ve öğretme sürecinde okuma/görsel okuma, dinleme, konuşma, sözlü anlatım/görsel sunu ve yazma becerileri dil bilgisi kurallarının işlevselliğinden de yararlanılarak bütünsel bir anlayışla geliştirilmeye çalışılmalıdır. Okuma, yazmadan; konuşma dinlemeden; anlatma anlamadan düşünülemez. Yazma becerisi, yazıda anlatılanların okunması ve mesajının alınmasıyla işlevini yerine getirmiş olur. Yazımın bu işlevi yerine getirmesinde yazıyı yazanın kültürel birikimi, yazma yeteneği vb. yanında diğer dil becerilerinin gelişmişlik düzeyi de önemli rol oynar. Öğrencilerin dinleme, izleme, anlama ve anladıklarını anlatmaları için şu çalışmalar yapılabilir (Göçer, 2007b: 20-22):

- Öğrenci seviyesine uygun konferans vb. izlemelerini sağlama.
- Bilgi ve tecrübe edinmek amacıyla kaynak kişilere başvurma.
- Gözlem, araştırma ve inceleme gezileri yapma, sonuçlarını rapor etme.
- Tiyatro, sinema, şiir dinletisi vb. etkinliklere katılmalarını ve etkinlikleri anlatmalarını isteme.

6.9. Yazma Becerisinin Geliştirilmesinde Diğer Disiplinlerden Yararlanma: Öğrencilerin kalıcı bir öğrenme edinebilmeleri için öğrenme ve öğretme sürecinde ilgi kurma ve ilişkilendirme tekniklerine başvurmak gerekir. İşlevsel ve kalıcı bir öğrenme için dersin daha önce işlenmiş konularıyla ilgi kurulması, diğer derslerle, ara disiplinlerle ve daha da önemlisi gerçek yaşamla ilişkilendirilmesi gerekir. Öğretmen ders içinde bu alanlarda ilişkilendirmeleri yaparken bir yandan da ders dışı zamanlarda sınıfta derse giren diğer branş öğretmenleri ile işbirliği içinde olmalıdır. Diğer öğretmenlerden özellikle yazım, noktalama, görülen yöresel dil bozukluklarının düzeltilmesi vb. konularda duyarlı davranmalarını istemesi gerekir.

7. Yazma (Metin Üretim) Çalışmaları

Güneş, birçok araştırmacının yazı üretim modelleri üzerinde çalışarak bazı modeller geliştirdiklerini belirtmiş ve bu modellerden Hayes ve Flower Yazma Modeli ile ilgili şunları aktarmıştır (2007: 169-171): Hayes ve Flower'ın yazma modeli, birbirine bağlı üç bileşenden oluşmaktadır: *yazma görevi, görevle ilgili ön bilgilerle zihinsel süreçler ve yazı üretim süreçleri*. Yazı üretim süreci de *planlama, metinleştirme ve gözden geçirme* adında üç aşamadan oluşmaktadır.

Yapılandırmacı yaklaşıma göre yazma alanlarının *zihinsel tasarım, yazma (birleştirme ve aktarma)* ve *paylaşmadan oluştuğunu* ifade eden Güneş (2007: 172-178), yazma teknikleri konusunda şu bilgileri vermiştir: yazma süreçlerinde yazıyı planlama, yazma amacını belirleme, metin taslağını oluşturma, metni gözden geçirme, düzeltme ve paylaşma gibi öğrencilerin yazma amaçlarını gerçekleştirmelerine yardım edecek teknikler kullanılmaktadır. Bu süreçte öğrenci, seçeceği ve kullanacağı teknikler konusunda bilinçlendirilmelidir. Yazma çalışmalarında aşağıda aşamaları verilen tekniğe göre uygulama çalışmaları yapılabilir:

7.1. Yazma Öncesi: *Konu hakkında ön bilgileri harekete geçirme. Amaç ve metnin yapısını belirleme. Metni planlama ve içeriğini tasarlama:* Kullanacağı kelime, kavram ve düşünceleri belirleme; bilgileri sıralama, birleştirme, sınıflama, düzenleme ve kontrol etme.

Öztürk, yaratıcı yazmayı geliştirme amacıyla resimler, beyin fırtınası listeleri ve not defterleri ya da günlükler gibi yaratıcı yazmada kullanılan etkili araçlardan yararlanılacağını ifade etmekte ve yaratıcı yazmayı harekete geçirmeye yardım edecek şu etkinlikleri sıralamaktadır (2007: 32-49):

- Öğrencilerin yaratıcı düşüncelerini harekete geçirmeleri için okudukları kitaplar hakkında onlara sorular sorma.
- Öğrencilere birtakım resimler gösterme ve bu resimler hakkında onlardan yaratıcı hikâyeler yazmalarını isteme.
- Öğrencilerden, oldukça uzun bir gelecekte bir evde yaşamalarını hayal etmelerini ve onlardan bu evin neye benzediğini söylemelerini isteme.
- Öğrencilerden, denizin diplerinde yaşamayı hayal etmelerini ve onlardan bu maceralarını anlatmalarını isteme.
- Çocuklardan, “Burada sadece bir saat bekledi...” cümlesiyle başlayan hayali bir tema yazmalarını isteme.
- “Ben Kimim?” Öğrencilerin hayat hikâyelerine ait sırları ortaya çıkarma. Çocuklardan daha önce okumuş olduğu bir kitap için başka bir son yazmalarını isteme.
- Çocukların bir televizyon dizisindeki sevdikleri karakter için macera yazısı yazması.
- Öğrenciler, “söndürülmekten nefret eden ışık”, “kesesi olmayan bir kanguru”, “Yağmurdan korkan şemsiye”, “Miyavlayan köpek” vb. konular hakkında eğlenceli hikâyeler kurgulayıp yazmaları.
- Öğrenciler, sevdikleri hayvanlardan biri hakkında bilmece yazmaları.
- Öğrenciler aşağıdaki “eğer ben...” ifadesini tamamlar ve bunlardan biri hakkında bir hikâye yazar: “Eğer ayda yaşasaydım...”, “Eğer sihirli gücüm olsaydı...”, “Eğer ... olabilseydim...”, “Eğer uçabilseydim...”

Akyol (Akyol, 2006: 95) da, yazmaya ayrılan zamanın yüzde yetmişinin yazma öncesi hazırlık aşamasında harcanması gerektiğini düşünmekte ve bu aşamada; konu seçimi, amaç ve hedef kitleyi, yazı türünü (formunu) belirleme, konu ile ilgili düşünceleri ortaya koyma ve düzenleme çalışmalarının yapılmasını önermektedir.

7.2. Yazma: *Taslak oluşturma ve metinleştirme:* Cümleleri düzenleme, metni yapılandırma. *Gözden geçirme ve taslağı düzeltme:* Metin bağlantılarını kurma, kullanılan sözcük ve cümlelerin kurallara uygunluğunu doğrulama. *Paylaşma.*

Yazma öğretiminde süreç merkezli yaklaşım olarak nitelendirilen yaratıcı yazma tekniğine yönelik olarak *Secondary Level English Language Art Curriculum Reference Committee* adlı programda söz konusu teknikle ilgili birtakım yol gösterici ilkeler belirlenmiştir. Yaratıcı yazma çalışmalarında dikkat edilmesi gereken noktalar şunlardır (akt. Maltepe, 2006: 60-61; İpşiroğlu, 2007: 23; Urgan, 2007: 469):

- Yaratıcı yazmada amaç, yazar yetiştirme değil, insanın kendi içindeki yaratıcı gizil gücü bulmasını sağlamaktır.
- Yazmanın temel koşulu dile egemen olmaktır. Dili enine boyuna yoğurma, yazma çalışmalarıyla dilin sınırlarını zorlayarak olanaklarını bulmaya çalışmak gerekir. Çünkü yazma sayesinde dil gelişimi daha hızlı olmaktadır.
- Öğrenciler, dili dildeki yaşantıları ile öğrenirler.
- Yaratıcı yazmanın odağı, anlam ve düşünceler olmalıdır.
- Okuma, öğrencilerin yazar olarak gelişmeleri için zorunludur.

- Öğretmenler öğrencilere kendi yazım modellerini seçmede hoşgörülü davranmalıdırlar.
- Yaratıcı yazma bir hayal gücü ürünü olarak görülmelidir.
- Yaratıcı yazma ürünleri sınıflarda öğrencilerin farklı bakış açıları ile tartışılmalıdır.
- Öğretmen sınıfta öğrencilerle birlikte yazmalıdır.

Yazma aşamasında kâğıdın düzeni, düşünceyi temellendirme yollarından (tanımlama, örnekleme, karşılaştırma, tanık gösterme ve alıntı yapma) yararlanma ve uygun anlatım biçimlerini (açıklayıcı, tartışmacı, betimleyici, öyküleyici) seçme önemlidir (Çotuksöken, 2006: 72-73).

7.3. Yazma Sonrası: Metni değerlendirme: Yazma sürecini, bilgilerin amaçlara uygunluğunu ve (bütün olarak) yazıyı değerlendirme.

Coşkun (2007: 56), yukarıda yazma öncesi, yazma ve yazma sonrası şeklinde ifade edilen yazma sürecinin; hazırlık, taslak oluşturma, düzenleyerek yazma, tashih, yayımlama ve paylaşım aşamalarından oluştuğunu belirtmiştir.

8. Etkili ve Yaratıcı Yazma Çalışmaları

Yazma eğitimi çalışmaları çerçevesinde anı, öykü, şiir, deneme, roman, oyun, gezi, masal gibi kişilik taşıyan ve sanat değeri gösteren bu yazılara yaratıcı yazı denilmektedir. Yaratıcı yazıların yazılması güçtür; öğrenci bu tür yazılara yapısı ve amacı bakımından sınırlılık gösteren iş yazılarına alıştıktan sonra yöneltilmelidir. Şu da var ki, öğrenciler yaratıcı yazıları öbür yazılardan daha büyük zevkle yazarlar. Çünkü hayalleri özgürce çalışır, dili zevklerine göre kullanırlar. Bu tür yazılar onlar için yaratmak, oyun oynamak gibidir (Göğüş, 1978: 300). Öğrencilerin hayal gücünü, yaratıcı yetilerini geliştirme, yalnız öğretici amaçlı yazılar yazdırarak sağlanmaz. Dış dünyayı algılamalarını, onu zenginlikleriyle kavramalarını sağlamak için öğrencilerimize beş duyularını kullanmayı öğretmeliyiz. Çünkü hayal gücünü geliştirmenin yolu dış dünyayı zenginlikleriyle kavramaya bağlıdır. Bir başka deyişle, hayal kurma, beş duyu aracılığıyla seçtiği ayrıntıları zihinde yeniden canlandırmadır. Öğrencilerimize bu yönden bakmasını öğretmek, varlıkları ve nesneleri benzerliklerinden ayırıcı özelliklerini seçtirme alışkanlığını kazandırmak, yaratıcı yazmanın ilk adımı sayılabilir (Özdemir, 1991: 125).

Yaratıcı yazma çalışmalarında amaç, öğrencilerin yazma yeteneklerini ve yaratıcılıklarını geliştirerek edindikleri bilgi ve birikimleri kendi bakış açılarından ve farklı bir biçimde ifade edebilmelerine ortam hazırlamaktır. Öğrencilerin etkili bir yazı yazabilmeleri için, önceden, pedagojik birikime, yazma teknikleri konusunda bilgi ve deneyime sahip olmaları önemlidir. Bunun için, öğrencilerin öğretilen teknik bilgileri beceriye dönüştürmeleri, yeteneklerini geliştirmeleri ve deneyim kazanmaları için uygulama çalışmaları ihmal edilmemelidir. Yangın (2002: 118), bu konuda şunları söylemektedir: Öğrencilerden, düzenli olarak günlük ya da anı defteri tutmaları; mektup, yemek tarifi, senaryolar yazmaları; rapor hazırlamaları; sınıf gazetesi çıkarmaları istenebilir. Bu tür etkinlikler öğrencilerin yaratıcılıklarını geliştirmeyi de olumlu etkiler.

Yaratıcı yazmada konu seçmenin önemli olduğuna değinen Göğüş, konunun öğretmen tarafından öğretmenin öğrencilerle birlikte ya da seçimin öğrencilere bırakılması yollarıyla belirlenebileceğini belirterek şöyle devam etmektedir: konu seçiminde özgür olduklarını söyleyerek öğrenciler yöreklendirilmelidir. Seçilecek konulara örnek olarak: bir yolculuk, bir başarı / başarısızlık, ödül alma, sevinç, üzüntü, okul maçı, okul takımında oyun, bir piyeste ilk rol, bisiklet öğrenme, yüzme öğrenme, büyükle karşılaşma... (1978: 300). Sınıf seviyesi yükseldikçe öğrencilerin okul duvar gazetesine yazı yazma, gazete tanıtıcı yazı yazma, oyun metni yazma, belirli gün ve haftalar için konuşma metni, canlandırılacak küçük bir oyun metni yazma, diyalog metni oluşturma vb. yaratıcı yazıları yazmaları sağlanmalıdır.

Düşünme becerisi ile yaratıcı yazma arasında doğrudan bir ilişki vardır. Yazmak için zihinde birtakım düşüncelerin şekillenmesi gerekir. Bireyde düşünme becerisinin varlığı, sadece yazacak bir şeyler bulmada sıkıntı çekmeme avantajı yanında düşünülenlerin belli bir düzene göre tasnifi ve ifadesinde de önemli avantajlar vermektedir. Bu bakımdan iyi bir kompozisyon yazmak, bir bakıma iyi düşünmeye, olaylara eleştirel bir gözle ve farklı açılardan bakmaya, sebep, sonuç ilişkisi kurmaya bağlıdır. Bu tür temel düşünme yetilerini kazanmış bireylerin, yazma becerilerinin gelişmesi, dolayısıyla etkili ifade gücü kazanarak yazmada üretken olmaları beklenen bir durumdur.

Yazma öğretiminin can damarı, öğrencilerin yazma ve yaratma gücünü harekete geçirmektir. Öğrencilerin yazma ve yaratma gücünü geliştirme, belirlenen amaçlar doğrultusunda anlatılmak istenene uygun sözcükleri seçme, bunları doğru cümlelere dönüştürme, doğru cümlelerle sağlam paragraflar kurma ve noktalama işaretlerini yerli yerince kullanarak yazma öğretimi vermeye bağlıdır. Bu bağlamda, sözcüğün, bir kavram birimi; cümlenin, bir yargı birimi ve paragrafın da bir düşünce birimi olduğu kavratılmalıdır. Bunun gibi, bir konuyu seçme, sınırlandırma, belirli bir amaca bağlama, bilgi toplama, planlama ve planlamayı yazıya dönüştürmeyi öğreten yazılı anlatım tekniklerini kavratmaya bağlıdır (Özdemir, 1991: 116-122). Yazma eğitimi kapsamında verilen bu yazılı anlatım tekniklerinin uygulanmasında en önemli iş, öğrencileri yazmaya isteklendirmek, yazma işini başaracaklarına dair onları yüreklendirmektir. Öğretilen kompozisyon yazma tekniklerine dikkat ederek, ama duygu ve düşüncelerini bir kalıba sıkıştırmadan anlatmalarına ortam hazırlanmalı, öğrencilerin ortaya koydukları ürünlere iltifat edilmelidir. Bu yaklaşım onları yazmaya istekli kılacağı gibi, her geçen gün daha nitelikli metinler ortaya koymalarına da kapı aralayacaktır.

Yaratıcı yazma çalışmalarında öncelikle belirlenen konuyla ilgili kavram ve düşünceler, *çağırışım* ve *beyin fırtınası* yoluyla ortaya çıkarılır. Ortaya çıkarılan kavram ve düşünceler arasında ilişki kurulur ve sıralanır. Öğrencilerin sezgilerini kullanmaları ve yaratıcılıklarının gelişmesi için kişi, yer, zaman, olay ve nedenleri üstünde düşünülmeden yazmaları sağlanır. (Yazma çalışmalarının bu aşamasında, öğrencilerin yaratıcı yazma tekniği kazanıp geliştirmeleri için) aşırı sorgulayıcı davranarak kendi yaratıcılıklarını engellemeleri önlenmelidir (Güneş, 2007: 187).

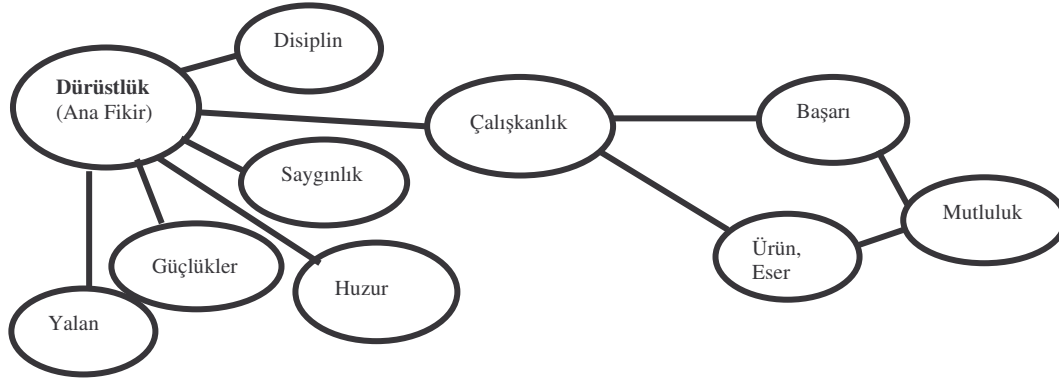
8.1. Yazma Eğitiminde Düşünceyi Geliştirme Yolları ve Yaratıcı Yazma Tekniklerinden Yararlanma: Gabriele L. Rico, beynin bölümlerinin işlevleri ve bu işlevlerin yaratıcılıkla ilgisinden ve öğrencilerde var olan doğal yazma yeteneğinden hareketle yaratıcı yazma etkinlikleri geliştirmiştir (akt. Durukafa, 1992: 84). İnsan beynini oluşturan iki yarım küreden sol kürede mantıksal özellik sağ kürede de üretkenlik öne çıkar. İnsanın sağ küreyi etkin kullanması yaratıcı, orijinal ve özgün düşünceler üretmesini sağlar. Hayal dünyasında yolculuğa çıkmak, hayalleri göz önünde canlandırmak, bir bakış açısı kazanmak ve genişletmek beynin sağ küresinin daha etkin işlev görmesini sağlar. Kıbrıs (2008: 359), insan beyninin sağ yanında, daha özgür düşünen, imgesel anlatıma yatkın, mecaz ve benzetmeleri kullanan sözel zekânın ağırlıkta olduğunu belirtmektedir.

8.1.1. Beyin Fırtınası: Beyin fırtınası, yaratıcı ve özgün fikirlerin doğmasına yardımcı olan ve eğitim ortamında birçok etkinlikte kullanılacak etkili bir yaratıcı düşünme türüdür (Ünalın, 2001, s. 248). Öğrencilerde yaratıcı düşünme ve belirlenen konu ya da kavramlarla ilgili değişik fikirler üretmede etkin bir uygulama biçimidir. Oldukça kolay ve öğrencilerin istekle katılabilecekleri beyin fırtınası etkinliği, yazma çalışmalarında öğrencilerin konuya yoğunlaşması ve konu ile ilgili özgün çıkarımlarda bulunmalarını sağlamak amacıyla kullanılmalıdır.

Yazma çalışmasında önce öğretmenin, önceden hazırladığı materyal aracılığıyla öğrencilerinin duygu, düşünce ve hayal dünyalarını harekete geçirmesine dayanan bir etkinliktir. Bu etkinlik ile öğrencilerin, yazmayı bir ihtiyaç olarak görmeleri sağlanabilir ve belirledikleri konu üzerinde severek, isteyerek yazmalarının ortamı oluşturulmuş olur. Yazı çalışmasında önceden hazırlanan şiir dinletilebilir, resim gösterilebilir. Sonra soru-cevap tekniğine dayalı iki, üç dakikalık beyin fırtınası yapılarak öğrencilerin zihinlerinde çağırışım yoluyla duygu, düşünce ve hayaller harekete geçirilir. Bu aşamada öğrenciler, düşünce ve duygularını aktarma ihtiyacı görerek, kompozisyonlarını yazabileceklerdir.

8.1.2. Kümeleme ya da Salkım Oluşturma (Cluster Tekniği): Kümeleme (Cluster) tekniğine çağırışım ya da kavram haritası oluşturma da denilmektedir. Beyin fırtınasından esinlenerek oluşturulan bu yazma tekniğiyle kişi, çok daha geniş düşünerek çok daha özgür yazı yazabilmektedir (Beyreli vd., 2005: 71). Kümeleme yöntemine ön hazırlıkla (beyin fırtınası) başlanır, beyinde çağırışım yoluyla oluşan dağınık duygu ve düşünceler, boş bir kâğıda yazılır. Bundan sonra yardımcı kavramlar üretilerek ana kavramın etrafındaki daha küçük elips daireler içine yazılır. Ana kavram ile çağırışım yoluyla elde edilen kavramlar birbirlerine oklarla bağlanarak zincirleme ilişki gösteren salkım oluşturulmuş olur (Beyreli vd., 2005: 71; Kıbrıs, 2008: 359). Hazırlık aşamasında oluşturulan salkımdaki kavramlar ayıklanma, seçilme işleminden geçirilir. Konu, değişik açılardan düşünülerek bulunan yeni kavramlar küçük salkımlarla ana salkıma bağlanarak yazan kişinin yazma amacı iyice somutlaştırılmış olur (İpşiroğlu, 2006: 28). Kavramlar ilişkilendirilerek yazıya hazır hâle getirilir. Ürünü ortaya çıkarma aşamasında aralarında anlam bütünlüğü olan paragraflar yazılır ve kurgulanan yazının kompozisyonu oluşturulmuş olur. Değerlendirme aşamasında oluşturulan kompozisyon yazım, noktalama, anlam bütünlüğü, anlaşılabilirlik, örnekleme vb. açılardan gözden geçirilir. Gerekli görülen düzenlemeler yapılarak yazıya son şekli verilir.

Güner (2004: 227), bu yöntemin uygulamasını formülleştirmiş ve bir örnek üzerinde şu şekilde göstermiştir: Ana fikri düşün (Dürüstlük). O anda ana fikir ile ilgili olanları aklına gelenleri yaz. Ana düşüncenin çağrışımlarını (yan düşünceleri) yaz. Yan düşünceleri anlam ve önem sırası bakımından numaralandır. Numaralandırılan düşünceleri ve onlara ait çağrışımları paragraflar hâlinde yazmaya çalış.

Şekil 1: Kümeleme / Salkım Oluşturma Tekniği

Türkçe dersine yönelik sürdürülen öğrenme ve öğretme sürecinde işlenen metin ve üzerinde durulan konu ile bütünlük sağlayacak şekilde aşağıda belirtilen etkinliklerle yaratıcı yazma çalışmaları yapılabilir.

8.1.3. Kayıp Kelimeleri Bulma: Öğrencileri bir öykü anlatılır ya da resim gösterilir. Anlatılan öyküden, gösterilen resimden zihinlerinde ilk beliren kelimeleri boş bir kâğıda ya da defterlerinin bir köşesine yazmaları istenir.

8.1.4. Zihinde Tasarlama: Elde edilen referans kelimeler üzerinde bir müddet düşünceleri istenir. En fazla tekrar eden kelimelerden meydana gelen bir grup oluşturulur. Oluşturulan referans kelimelerden anlamı en kapsamlı olanlar üzerine yoğunlaşmaları istenir. Bu kelimeler yardımı ile zihinlerinde genel bir konu canlanıp canlanmadığı sorulur. Alınan cevaplar doğrultusunda öğrenciler ya birkaç ipucu verilerek daha önce öğretilen kompozisyon yazma kuralına uygun çalışma yapmaya hazırlanır ya da doğrudan yazma çalışmasına yönlendirilir.

8.1.5. Tasarıları Bir Plan Çerçevesinde Yazıya Geçirme: Grupta bulunan kelimelerden hareketle değişik kurgusal düşünce, öykü, şiir vb. ürünler yaratmaları istenir. Anlatılan öykü, gösterilen resim aynı olmasına rağmen her bir öğrencinin farklı düşünce, şiir, öykü vb. çıkardığı görülür.

8.1.6. Verilen Konu ya da Kavramın Zıddını/Tersini Düşünerek Yazma: Kompozisyonların yazımında düşünceyi geliştirme yollarından yararlanmanın önemi yadsınamaz. Öğrenciler, kompozisyon yazarken zorlandıkları, yazacak bir şey bulamadıklarını söylemektedirler. Özellikle ilköğretim düzeyindeki öğrenciler, bu tekniği kullandıklarında yazma konusunda kendilerine güven geldiğini ve uzun yazıları zorlanmadan yazdıklarını ifade etmektedirler. Bu bakımdan ilköğretim öğrencilerine yazmayı sevdirmek ve yazma işini zevkle yapacakları bir etkinliğe dönüştürmek için zıtlıklardan yararlanma tekniğinden yararlanmaları sağlanmalıdır.

8.1.7. Bir Metni Kendi Kelimeleriyle Yeniden Oluşturma: Öğrencilerin kendilerine özgü ifade şekillerini ve üsluplarını geliştirmek amacıyla okutulan ya da dinlenen bir metni, ele alınan duygu, düşünce veya olayları kendi birikimleriyle yeniden kurgulaması ve anlatması etkinliğidir (MEB, 2005, s. 179).

8.1.8. Değerlendirme Yazısı Yazma: Gezilen görülen yerleri, dinlenen şiiri, izlenen filmi ya da okunan kitapları değerlendirmek ve bunu yazılı olarak ortaya koymak öğrencilerin yaratıcılıklarını geliştirmek açısından oldukça önemlidir. Kitap değerlendirme formlarında bulunan beğenip beğenmediği, anlaşılır olup olmadığı, en sevilen kahramanın özelliklerinin ne olduğu gibi bölümler aracılığıyla öğrencilerin okudukları kitapları değerlendirmeleri sağlanabilir. Öğrencilerin yazma etkinliklerine katılımı artırılabilir değerlendirme çalışmaları sınıf ve duvar gazetelerinde sergilenebilir.

8.1.9. Serbest Yazma: Öğrenci için ilginç gelecek bir konu üzerinde fikir üretmek yazı yazması için zaman zaman konu verilmemeli, öğrenciler serbest bırakılmalıdır. Kendilerinin belirlediği konu üzerinde duygu ve düşüncelerini daha rahat ve detaylı bir biçimde anlatabilecek, kendi görüşüyle

değerlendirmelerde bulunabileceklerdir. Serbest yazmada amaç, öğrencilerin ifade güçlerinin ve anlatım yeteneklerinin gelişmesine ortam hazırlamaktır.

8.1.10. Yarım Kalmış Bir Öyküyü Kendine Göre Kurgulayıp Tamamlama: Yazma çalışmalarında öğrencilerin duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmek ve yazılı olarak anlatmak amacıyla işlenen metinle de ilgi kurularak metin tamamlama çalışması yaptırılmalıdır. Özellikle öğrencinin ana kahraman olduğu bir öyküyü tamamlamaktan zevk alacak ve hayal dünyalarını kullanarak ilginç kurgular oluşturabilecektir.

9. Yazma Becerisini Değerlendirme ve Düzeltme

Değerlendirme, eğitim çalışmalarında öğrencilerin etkinliklerde gösterdikleri performansın belirlenmesi amacıyla yapılan karar verme işidir. Öğrencilerin yazma becerilerinin değerlendirilmesinde ortaya koydukları ürünün birtakım ölçütler bağlamında incelenmesidir. Ortaya konulan yazma çalışması, dil kurallarına uygunluğu, örnekleyiciliği, açık ve anlaşılabilirliği vb. ölçütlere göre değerlendirilir. Ayrıca, yazma çalışmasında farklı anlatım biçimlerinin kullanılması, düşünceyi geliştirme yollarından yararlanılması, farklı tür ve içeriğe sahip olması vb. nitelikler yönünden de değerlendirilir.

Öğretmen, süreci değerlendirmenin yanında öğrencilerin yazma ürünlerini de değerlendirir. Bu amaçla metinleri yalnızca yazım, noktalama, dil bilgisindeki belli kurallara ve düşüncelerin mantıklı bir şekilde dizilip dizilmediğine göre değerlendirmesi yanında öğrencilerin duygu ve düşüncelerini özgün ve akıcı fikirler ışığında anlatabilmesini de değerlendirmesi gerekir (Maltepe, 2007: 146).

Yazma becerisini değerlendirmede değişik ölçekler kullanılmaktadır. Aşağıda verilen yazma ölçeğinden (*kompozisyon puanlama anahtarı*) yararlanılarak öğrencilerin yazmış oldukları kompozisyonlar değerlendirilebilir (Göçer, 2005: 241):

<u>ÖLÇÜTLER</u>	<u>PUAN</u> (40 puanlık soru için)	<u>PUAN</u> (100 puan üz. değerl.)
Plan fikri (başlık, giriş, gelişme, sonuç; yazımın güzelliği, sayfa düzeni):	7 Puan,	17,5 Puan,
Olaylara bakış açısı; duygu, düşünce, gözlem, izlenim ve tasarımlardan yararlanma:	8 Puan,	20 Puan,
Anlatımda duruluk ve doğallık; kelime ve cümle bilgisi:	10 Puan,	25 Puan,
Konuyu anlama, orijinal örneklerle açıklama; paragraflar arası anlam bütünlüğü:	9 Puan,	22,5 Puan,
İmla (yazım) ve noktalama:	<u>6 Puan.</u>	<u>15 Puan.</u>
	Toplam: 40 puan.	100,0 puan.

Düzeltme; düzgün bir hâle getirme, bir yazımın bozukluğunu giderme, yanlıştan kurtarma, kompozisyon çalışmalarında öğrenciye zayıf bulunduğu yönleri haber vermedir. Gayesi, dil ve Türkçe çalışmalarının verimini artırmak, öğrencinin yetersiz olduğu yerleri belirterek doğruya yönelmesini sağlamak, öğrenciye gelecek kompozisyonlarda daha başarılı olma yollarını göstermektir. Yazma çalışmalarının verimi; özellikle, yapılacak düzeltmelerle sıkı sıkıya ilgilidir. *Kompozisyon düzeltimi, oluş hâlindeki kişiliğe en doğru yolu göstermektir* (Karaalioğlu, 1992: 67).

Yazma eğitimi kapsamında öğrencilerle açık uçlu konular belirlenerek farklı türlerde ve farklı içerikte metin oluşturmalarına kapı aralanmalıdır. Mektup, dilekçe gibi formal metinler yanında günlük, anı, öykü, şiir, deneme gibi yaratıcı yazma biçimlerine yönelik etkinliklerine de yer verilmelidir. Göğüş ve Yücesan (1988: 19), yazmanın öğrencide doğurduğu çekingelik ve öğretmene yüklediği düzeltme zahmetinin, bu çalışmaların yeterince yapılmamasına ve öğrencilerin yazma yeteneklerinin gelişmemesine sebep olduğunu söylemektedirler. Bu bakımdan öğretmenler, öğrenme ve öğretme sürecinin bütünleyici çalışması olarak yaratıcı yazma etkinliklerine yer vermeliler hem de öğrencilerin ortaya koydukları ürünleri dikkatle incelemeli, görülen hataları düzeltmelidirler.

Düzelte biçimleri ve düzeltmede dikkat edilecek noktalar:

- Öğretmenin düzeltmesi.
- Öğrencilerin kendi kendilerine düzeltme çalışmaları.
- Öğrencilerin çalışmalarını değişik tokuş (çapraz dağıtım) ederek düzeltme çalışmaları.
- Öğretmen ve öğrencilerin sınıfta birlikte düzeltme çalışmaları.

- Yılmaz (2006, s. 235), düzeltmede dikkat edilecek noktaları şu şekilde sıralamaktadır:
- Öğretmen düzeltme yaptığı kâğıdın kime ait olduğunu düzeltmeyi yaptıktan sonra öğrenmeli.
- Düzeltme esnasında objektif olmalı.
- Düzeltme için ortak ölçütlere uyulmalı.
- Yanlışı olan öğrencinin yanlışını yüzüne vurmamalı, yanlış olmayan öğrenciyi de pohpohlayacak düzeyde övmemeli.
- “Bu yanlışlardan dolayı zayıf aldın” demek yerine “Bu konularda noksanın var!” şeklinde bir üslup kullanılmalı.

Yazma becerisinin geliştirilmesinde düzeltme etkinliğinin ve bu etkinlik çerçevesinde *düzeltilme sembollerinden* yararlanmanın önemi büyüktür. Öğretmenler, yapılan her yazma çalışmasının kontrolünü ihmal etmemeli ve kontrollerde yapılan yanlışlarla ilgili olarak düzeltme sembollerini kullanmalı, açıklayıcı notlar düşmelidir. Çalışmasını gözden geçiren öğrenciler gördükleri bu sembol ve notlar yardımıyla hatalarını görecek ve bir daha aynı hataya düşmeyecektir. Sınıf düzeyi yükseldikçe ve zamanın az olduğu ders saatlerinde, çalışmalar öğrenciler arasında çapraz dağıtılarak kontrolleri farklı öğrencilerin yapmaları sağlanabilir. Bu şekilde kompozisyonların kontrolünün yapılmasıyla da hem yanlışları tespit eden öğrenci hem de belirlenen yanlışını gören öğrencinin aynı yanlışını tekrar etmemeleri sağlanabilir. Bir başka düzeltme şekli de kendi kendine düzeltmedir. Yazma çalışması tamamlandıktan sonra öğrenci kendi yazdığı yazıyı eleştirel bir bakış açısıyla gözden geçirmeli, gördüğü yanlışlıkları düzeltmeli, eksiklikleri gidermelidir.

Yazma çalışmalarının düzeltilmesinde *İlköğretim Okulları Türkçe - Yazı Öğretim Programında* (MEB, 2000: 51) yer alan düzeltme sembolleri ve anlamları EK 2’de görüldüğü gibi tablo biçiminde hazırlanıp sınıfın bir köşesine asılmalı, öğrencilerin söz konusu sembolleri ve anlamlarını öğrenmeleri sağlanmalıdır. Düzeltme sembollerini ve bu sembollerin anlamlarını öğrenen öğrenciler, öğretmenin yapmış olduğu düzeltmeleri daha iyi anlamalarının yanında bu sembolleri karşılıklı ya da çapraz dağıtılan yazıların değerlendirilmesi sırasında gördüğü yanlışları belirlemede de kullanacak ve bu etkinliklerle dil bilinci daha da geliştirecektir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Öğrenciler için zaman zaman sıkıcı hâle gelen yazma çalışmalarını isteyerek ve zevkle yapılan bir etkinliğe dönüştürmenin yolu, ilk olarak öğrencileri yazma yöntem ve teknikleri konusunda donanımlı hâle getirmektir. Neyi, nasıl yazacağını yöntemini bilen öğrenciler için hayal dünyalarını harekete geçirecek ilginç yazma konuları belirlendiğinde yazma etkinliğini severek ve isteyerek gerçekleştirecektir.

Türkçe programlarında öğrencilerin yazma becerilerini geliştirmek için birtakım yöntem ve tekniklerden söz edilmektedir. Bu çerçevede yazmaya hazırlık, yazma amacını belirleme, amaca uygun yöntem seçme, konuyu sınırlandırma, dikkatini yoğunlaştırma ve kurallara uygun yazma üzerinde önemle durulmaktadır.

Öğrencilerin yazma becerilerini geliştirmek ve etkili, doğru yazma alışkanlığı kazandırmak için okul, eğitim bölgesi, ilçe ve il bazında şiir, öykü, makale vb. türlerde yazma yarışmaları düzenlenmeli, öğrencilerin bu tür yarışmalara katılmaları özendirilmelidir.

Öğrenciler, duygu ve düşüncelerini yazıya aktarma becerisi geliştirilerek yüreklendirilmeli, kişisel yazma hevesi uyandırılmalıdır. Bu amaçla, serbest okuma saati uygulamasına benzer bir etkinlik, yazma becerisine yönelik olarak da düşünülebilir ve Türkçe derslerinde “yazma etkinlik saati” uygulaması başlatılabilir.

Yapılacak yazma çalışmalarında öğrencilere atasözü, vecize verip açıklamalarını isteme yerine, duygu ve düşünce dünyasını harekete geçirecek açık uçlu konular öğrencilerle birlikte belirlenmelidir. Konu belirleme yanında, öğrencilerin yazmayı, severek, isteyerek yapacakları sebepler geliştirilmeli, ortam oluşturulmalıdır.

Yazma çalışmalarının değerlendirilmesinde öğrencilerin başarımlarını belirleyerek not takdir etme yanında, değerlendirme sonuçlarından hareketle öğrencileri buldukları durum ve seviyeden daha üst seviyeye taşıma amacı da güdülmelidir.

Öğrencilerin yazma becerisini geliştirecek uygulama çalışmalarına ağırlık verilmeli; yazma eğitiminde karşılaşılan sorunlar, uygulama çalışmalarıyla, öğrencinin kendi çalışmasındaki somut örnekler üzerinde vurgulanarak giderilmeye çalışılmalıdır. Bu bağlamda yapılan her yazma çalışmasının kontrolünde *düzeltilme sembolleri* kullanılmalı, bu yolla öğrencilerin hatalarını görüp düzeltmeleri sağlanarak hatanın tekrarı önlenmelidir.

KAYNAKÇA

- AĞCA, Hüseyin (1999). *Yazılı Anlatım*, Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- AKTAŞ, Şerif ve GÜNDÜZ, Osman (2004). *Yazılı ve Sözlü Anlatım - Kompozisyon Sanatı* (5. Baskı), Ankara: Akçağ Yayınları.
- AKYOL, Hayati (2000). “Yazı Öğretimi” *Millî Eğitim*, S. 146, s. 37-48.
- AKYOL, Hayati (2006). *Yeni Programa Uygun Türkçe Öğretim Yöntemleri*, Ankara: Kök Yayıncılık.
- ARDANANCI, Ertan (1999). *İngilizcede Cümle, Paragraf ve Kompozisyon Yazma Teknikleri*, İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- AŞILIOĞLU, Bayram (1993). *Okullarda Türkçe Öğretimi*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- AYYILDIZ, Mustafa ve BOZKURT, Ümit (2006). “Edebiyat ve Kompozisyon Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlar”, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, S. 4 (1), s. 45-52.
- BELET, Ş. Dilek ve YAŞAR, Şefik (2007). “Öğrenme Stratejilerinin Okuduğunu Anlama ve Yazma Becerileri ile Türkçe Dersine İlişkin Tutumlara Etkisi”, *Journal of Theory and Practice in Education*, Cilt 3, S. 1, s. 69-86.
- BEYRELİ, Latif; ÇETİNDAG, Zerrin ve CELEPOĞLU, Ayşegül (2005). *Yazılı ve Sözlü Anlatım*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- BİLGİN, Muhittin (2006). *Anlamdan Anlatıma Türkçemiz* (2. Baskı), Ankara: Anı Yayıncılık.
- CARTER, C.; BISHOP, J. ve KRAVİTS, L. (2002). *Key to Effective Learning* (3rd Ed.), New Jersey: Printice Hall.
- COŞKUN, Eyyup (2007). “Yazma Becerisi” (ss. 49-91), *İlköğretimde Türkçe Öğretimi* (Editörler: A. Kırkkılıç, H. Akyol), Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- COVEY, Stephen, R. (2006). *Etkili İnsanların Yedi Alışkanlığı* (29. Basım, çev. Osman & Filiz Nayır Deniztekin), İstanbul: Varlık Yayınları.
- ÇOTUKSÖKEN, Yusuf (2006). *Uygulamalı Türk Dili*, İstanbul: Papatya Yayıncılık.
- DEMİR, Nurettin ve YILMAZ, Emine (2003). *Türk Dili El Kitabı*, Ankara: Grafiker Yayıncılık.
- DEMİREL, Özcan ve ŞAHİNEL, Melek (2006). *Türkçe ve Sınıf Öğretmenleri İçin Türkçe Öğretimi* (7. Baskı), Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- DEMİREL, Özcan (1999). *İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi*, İstanbul: MEB Yayınları.
- DENİZ, Kemalettin (2003). “Yazılı Anlatım Becerileri Bakımından Köy ve Kent Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Durumu”, *Türklük Bilimi Araştırmaları* (Türkçenin Öğretimi Özel Sayısı), S. 13, s. 233-255.
- DURUKAFA, Gönül (1992). Cluster Metodu Yaratıcı Kompozisyon, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 8, S. 3, s. 83-114.
- GÖÇER, Ali (2007). “Bir Öğrenme Alanı Olarak Anlama Eğitimi ve Türkçe Öğretimindeki Yeri”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 23, s. 17-39.
- GÖÇER, Ali (2005). *İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Öğretiminde Ölçme ve Değerlendirme*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- GÖĞÜŞ, Beşir ve YÜCESAN, Sevim (1988). *Türkiye’de Bir Türkçe Eğitimi Portresi*, Ankara: Tekişik Matbaası.
- GÖĞÜŞ, Beşir (1978). *Orta Dereceli Okullarımızda Türkçe ve Yazın Eğitimi*, Ankara: Kadıoğlu Matbaacılık.

- GÜNER, Galip (2004). “Türkçe Kompozisyon Öğretiminde Yazma Öncesi Yapılabilecek Etkinlikler”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 17, s. 224-228.
- GÜNEŞ, Firdevs (2007). *Türkçe Öğretimi ve Zihinsel Yapılandırma*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- İPŞİROĞLU, Zehra (2007). “Türkçe Öğretiminde Yaratıcılık Almanya’daki Yeni Öğretmenler: Göçmen Kökenli Üçüncü Kuşak”, *Dil Dergisi*, S. 135, s. 21-27.
- İPŞİROĞLU, Zehra (2006). *Yaratıcı Yazma*, İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- KANTEMİR, Enise (1976). Kompozisyon Öğretimi, *Millî Eğitim*, S. 34-37, s. 14-15.
- KAPLAN, Mehmet (1972). Kompozisyon, *Hisar*, S. 101, s. 9.
- KARAALİOĞLU, Seyit Kemal (1992). *Yazmak ve Konuşmak Sanatı Kompozisyon* (7. Basım), İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- KARADAĞ, Özay (2003). Türkçe Öğretiminde Anlatım Tarzları. *Türklük Bilimi Araştırmaları* (Türkçenin Öğretimi Özel Sayısı), S. 13, s. 79-92.
- KAVCAR, Cahit; Oğuzkan, Ferhan. ve Aksoy, Ö. (2002). *Yazılı ve Sözlü Anlatım* (2. Baskı), Ankara: Anı Yayıncılık.
- KEÇİK, İknur ve UZUN, Leyla (2001). *Türkçe Sözlü ve Yazılı anlatım* (Editör: Canan İleri), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- KIBRIS, İbrahim (2008). Yaratıcı Yazma- Salkım Oluşturma Yöntemi (s. 357-380). *Türkçe Öğretimi* (Editörler: A. Tazebay, S. Çelenk), Ankara: Maya Akademi Yayın Dağıtım.
- KÜÇÜK, Salim (2006). “Türkçe Öğretiminde Yazılı Anlatım Çalışmalarının Sorularla Yönlendirilmesi”, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, Cilt 4, S. 2, s. 181-198.
- MALTEPE, Saadet (2006). “Türkçe Öğretiminde Yazılı Anlatım Uygulamaları İçin Bir Seçenek: Yaratıcı Yazma Yaklaşımları”, *Dil Dergisi*, S. 132, s. 56-66.
- MALTEPE, Saadet (2007). “Yaratıcı Yazma Yaklaşımı Açısından Türkçe Derslerinde Oluşturulan Yazılı Anlatım Ürünlerinin Değerlendirilmesi”, *Eğitim Araştırmaları*, S. 26, s. 143-154.
- MEB (2000). *İlköğretim Okulu Türkçe – Yazı Öğretim Programı*, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- MEB (2005). *İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu* (6, 7 ve 8. Sınıflar; Taslak Basım). Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.
- OKURER, Cahit (1997). *Kompozisyon Öğretimi*, İstanbul: MEB Yayınları.
- ÖZBAY, Murat (2006). *Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri II*, Ankara: Öncü Kitap ve Yayıncılık.
- ÖZDEMİR, Emin (1991). Yazma Öğretimi (ss. 114-149), *Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi AÖF Yayını.
- ÖZTÜRK, Ergün (2007). *İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Yaratıcı Yazma Becerilerinin Değerlendirilmesi*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- PAR, Arif Hikmet (1974). *Planlı Yazma Sanatı “Kompozisyon I-II*, İstanbul: Minnetoğlu Yayınları.
- SAKİN, Öner (2005). *Örneklerle Kompozisyon -Düzenli Konuşma ve Yazma Sanatı-*, İstanbul: Yuva Yayınları.
- SEVER, Sedat (2004). *Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme* (4. Baskı), Ankara: Anı Yayıncılık.
- TANSEL, Fevziye Abdullah (1985). *İyi ve Doğru Yazma Usulleri I - II*, İstanbul: Kubbealtı Neşriyat.
- TEKİN, Halil (1980). *Okuduğunu Anlama ve Yazılı Anlatım Becerisini Geliştirme Yönünden Okullarımızdaki Türkçe Öğretimi*, Ankara: Mars Matbaası.
- UNGAN, Suat (2007). “Yazma Becerisinin Geliştirilmesi ve Önemi”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 23, s. 461-472.
- ÜNALAN, Şükrü (2001). *Türkçe Öğretimi*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- YALÇIN, S. Dilek (1998). Yazma Eğitiminde Yeni Bir Araştırma Alanı: Yaratıcı Yazarlık (ss. 145-152), *Türkçenin Öğretimi ve Eğitimi Sempozyum Bildiriler*, AÜ TÖMER Gaziantep Şubesi yayını.
- YANGIN, Banu (2002). *Kuramdan Uygulamaya Türkçe Öğretimi*, Mersin: Dersal Yayıncılık.
- YILMAZ, Yakup (2006). Yazma Öğretimi (ss. 203-276), *Kuramdan Uygulamaya Türkçe Öğretimi* (Editör: Cemal Yıldız), Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- YÖRÜK, Yaşar (1983). “Yazmak Üzerine”, *Millî Eğitim*, S. 60, s. 47-50.

EK 1: Türkçe Kitaplarındaki Yazma Konularının Sınıflara Göre Dağılımı (Küçük, 2006: 197)

Yazma Çalışmaları	S İ N İ F L A R							
	1	2	3	4	5	6	7	8
1. Güdümlü Yazma	x	x	x	x	x	x	x	x
2. Okuma Parçasıyla İlgili Yazma	x	x	x	x	x	x	x	x
3. Gezi, gözlem ve İncelemeye Dayalı Yazma	x	x	x	x	x	x	x	x
4. Anı Yazma	x	x	x	x	x	x	x	x
5. Millî Bayram ve Törenlerle İlgili Yazma	x	x	x	x				x
6. Mektup Yazma			x	x		x	x	x
7. Önemli Gün, Hafta ve Etkinlikle İlgili Yazma	x	x	x		x			
8. Özdeyiş Açıklamaya Yönelik Yazma					x	x	x	x
9. Tasvire Dayalı Yazma	x	x		x	x	x	x	x
10. Atasözü Açıklamaya Yönelik Yazma					x	x	x	
11. Öykü Yazma		x				x		x
12. Karşılıklı Konuşma (Diyalog)Yazma		x				x	x	
13. Resme Dayalı Yazma	x	x						
14. Bir Oyunun Kurallarını Yazma	x	x						
15. Gelenek ve Görenekle İlgili Yazma	x							x
16. Hayvanlarla İlgili Yazma	x						x	
17. Mevsimlerle İlgili Yazma				x	x			
18. Önemli Bir Olayı Yazma	x							
19. Kutlama ve Teşekkür Yazma					x			
20. Rapor Yazma					x			
21. Dilekçe Yazma					x			
22. Günlük Yazma						x		
23. Söyleşi (Sohbet) Yazma								x
24. İzlenen Bir Filmi Yazma								x

EK 2: Düzeltme Sembolleri ve Anlamları (MEB, 2000: 51 / 2482 Sayılı Tebliğler Dergisi)

SEMBOL	ANLAMI	SEMBOL	ANLAMI
	Büyük yaz		Yakın yaz
	Küçük yaz		Yanlış
	Birlikte yaz		Daha güzel yaz
	Paragraf başı yap		Kelime fazla
	Hatalı paragraf başı		Ayrı yaz
	Harf noksan		Gayret et
	Harf yanlış		Güzel
	Harf fazla		Çok beğendim